

COP29
Baku
Azerbaijan

COP29

Baku
Azerbaijan
NOVEMBER 11-22
2024

COP29
Baku
Azerbaijan

Yaşıl sivilizasiyanın COP29 anonsu

Prezident İlham Əliyevin elan etdiyi “Yaşıl dünya naminə həmrəylik ili” ilə Birləşmiş Millətlər Təşkilatının İqlim Dəyişmələri üzrə Çərçivə Konvensiyasının Tərəflər Konfransının 29-cu sessiyası mahiyyəti və hədəfləri etibarilə bir-birini tamamlayan baxışlardan ibarətdir. “Yaşıl dünya naminə həmrəylik ili”nin ölkəmizdə yaratdığı yaşıl hərəkət COP29-un irəli sürdüyü iqlim dəyişiklərinin yarıda biləcəyi fəlakətlərdən xilas olmaq üçün yaşıl enerjinin ön mövqeyə çəkilməsi nəticə etibarilə ölkələri və dünyanı qorumağa, yaşatmağa və inkişaf etdirməyə xidmət edən global hadisələrdir. Yaşıl dünya naminə hərəkət sahəsində həyata keçirilən tədbirlər Azərbaycan Respublikasının COP29 kimi BMT-nin bir nömrəli beynəlxalq tədbirinə ev sahibliyi etməsinə haqq qazandırır.

Eyni zamanda, müstəqil Azərbaycan Respublikasının hərtərəfli və sürətli inkişafı, beynəlxalq aləmdə əldə etdiyi nailiyyətlər də COP29-u ən yüksək səviyyədə keçirməyə geniş imkan yaratmışdır. Heç şübhəsiz ki, COP29-un estafetini qəbul etmək Azərbaycan Prezidentinin dünya liderləri sırasındakı yüksək nüfuzunun da real təzahürüdür. Prezident İlham Əliyevin açılış iclasındakı parlaq çıxışı COP29 hərəkətinin manifestidir. Dərin məzmunlu bu çıxışda COP29-un əsas reallıqları və perspektivləri öz əksini tapmışdır. Prezidentin çıxışı COP29 üzrə Azərbaycan reallıqlarının gerçək təqdimatı, dünya gedişatının obyektiv qiymətləndirilməsi, yaxın-uzaq gələcəyin pragmatik paroludur. Azərbaycan Respublikasının Prezidenti İlham Əliyevin “Ölkə göstəricilərinin qiymətləndirilməsində Tanrının bəxş etdiyi təbii sərvətlər meyar kimi götürülməli deyil” – mesajı COP29-un ən mükəmməl aforizmidir. Əks halda, dünya ölkələri “Tanrının bəxş etdiyi real təbii sərvətlər”dən tam imtina edib, “yaşıl keçid” axtarışı ilə yeni yaşıl imkanlar əldə etməyə qədər böhran təhlükəsi ilə üzləşə bilərlər.

Azərbaycan Prezidentinin sərrast aforizm kimi səslənən fikirləri dünyanın tarazlığını pozmaq həddinə çatmamaq şərti ilə bütün təbii sərvətlərdən yerində və qədərində istifadə etməyin mümkünlüyünə realist baxışın ifadəsidir. Bu, “Tanrının bəxş etdiyi təbii sərvətlər”lə yaşıl texnologiyalardan əldə olunacaq gəlirlərin düzgün balansının tapılmasının zəruriliyini nəzərə çatdıran pragmatik çağırışdır.

Bu gün dünyanın bir çox ölkələrində, o cümlədən Azərbaycanda “Tanrının bəxş etdiyi təbii sərvətlər” COP29-un hədəflərinin həyata keçirilməsi üçün etibarlı donor funksiyasını yerinə yetirir. Fikrimizcə, o ölkələr “yaşıl keçidə” daha səmərəli şəkildə nail ola biləcəklər ki, onların yaşıl texnologiyalar əldə etmək üçün real təbii sərvətlərdən gələn dayanıqlı gəlirləri vardır. Beləliklə, Tanrının bəxş etdiyi təbii

İsa HƏBİBBƏYLİ, AMEA-nın prezidenti, akademik

sərvətlər mövcud dayanıqlı inkişaf “yaşıl keçid” arasında yaşıl transformasiya funksiyasını yerinə yetirir. Azərbaycanın mövcud neft-qaz gəlirləri bu gün “yaşıl iqtisadi zona” kimi elan olunmuş Naxçıvan Muxtar Respublikasında, Qarabağda və Şərqi Zəngəzurd, həmçinin Böyük Qayıdış hərəkətində “yaşıl keçid” mərhələsinə uğurla keçidin hərəkətverici qüvvəsidir. Şübhəsiz, yaşıl enerji əsasında XXI əsrin yaşıl iqtisadiyyatını qura bilən və inkişaf etdirən ölkələr yaxın gələcəyin lider dövlətləri sırasına çıxmaq imkan qazanacaqlar. Bu cəhətdən, Azərbaycan dünyanın ən şanslı ölkələrindən biridir. Çünki Azərbaycan ərazisi məşhur Mendeleev cədvəlindəki əksər yeraltı və yerdə üstü təbii sərvətlərlə zəngin olan ölkədir. Bununla yanaşı, Azərbaycanda həm də artıq bir neçə ildir ki, Prezident İlham Əliyevin irəli sürdüyü neftdən asılı olmayan iqtisadiyyat modelinin yaradılması üçün düşünülmüş dövlət siyasəti həyata keçirilir. Artıq Azərbaycan Respublikasının dövlət büdcəsində neftdən asılılığı aradan qaldırmağa xidmət edən aqrar sektordan, turizmdən, nəqliyyat sferasından, iaşə xidmətindən əldə edilən gəlirlər kifayət qədər əhəmiyyətli əmsala malikdir. “Yaşıl dünya naminə həmrəylik ili” və COP29-un çağırışları neftdən asılı olmayan gəlirlərin siyahısına yaşıl iqtisadiyyatdan və alternativ yaşıl enerji mənbələrindən əldə ediləcək maliyyə imkanları da əlavə olunacaqdır.

Hazırda Azərbaycan Respublikasında yaşıl iqtisadiyyatın qurulması istiqamətində genişmiqyaslı işlər aparılmaqdadır. Bundan başqa, ölkəmizdə mövcud təbii sərvətlərin istismarının, emalının, bazara çıxarılmasının yaşıl texnologiyalar əsasında yenidən qurulması prosesləri də genişlənməkdədir. Azərbaycan Respublikasının Prezidenti İlham Əliyevin COP29-un açılış mərasimindəki nitqində ölkəmizdə yaşıl iqtisadiyyatın infrastrukturunun formalaşdırılması, bərpaulunan enerji mənbələrinin yaradılması istiqamətində həyata keçirilən dövlət proqramlarının və nəzərdə tutulan yeni layihələrin aydın mənzərəsi verilmişdir. Ölkəmizdə aparılan məqsədyönlü müasir siyasi-iqtisadi siyasət dünya reallıqlarına uyğun olaraq, mövcud təbii sərvətlərdən yaşıl texnologiyalar əsasında istifadə etməklə atmosferin sağlamlaşdırılmasına töhfə verməyə, yaşıl enerji əsasında yeni dövrün yaşıl iqtisadiyyatının qurulmasına və meydanının daha da genişləndirilməsinə yaşıl işıq yandırmağa uğurla xidmət edir. Fikrimizcə, yaşıl iqtisadiyyatın Azərbaycan modeli dünya ölkələri üçün də əhəmiyyətli təcrübə ola bilər. Bu mənada Azərbaycan Respublikası Prezidentinin COP29-un Bakı Olimpiya Stadionundakı açılış mərasimindəki çıxışında səslənən bu fikirləri yaşıl iqtisadiyyat anlayışına müasir dövrün realist baxışının ifadəsidir: “Ölkələr onların (Tanrının bəxş etdiyi təbii

sərvətlərin – İ.H.) olmasına görə günahlandırılmalı və bazarda tələbatın olması səbəbindən onları bazara çıxardıqlarına görə suçlanmalı deyil”.

Bu, yaşıl enerjiyə keçidə münasibətdə eyni qayda qaydada baxılmalı, yəni global problemlərə birtərəfli qaydada baxılmalı, məsələyə kompleks yanaşmağa çağırışın konseptual şərh və aydın ifadəsidir.

“Yaşıl dünya naminə həmrəylik ili”nin və COP29-un ölkəmizə və dünyaya bəxş etdiyi daha bir yaşıl sərvət də bu istiqamətdə dialoq miqyasının genişləndirilməsindən və məzmunca yaşıl ideyalarla və əməli addımlarla zənginləşdirilməsindən ibarətdir. Bakı şəhərində COP29 miqyasında yüksək səviyyədə təşkil olunan dialoq platforması mədəniyyətlərin dialoquna, ən yeni yaşıl texnologiyaların mübadiləsinə, yaşıl transformasiyaların müzakirəsinə yaşıl işıq yandırmaqdadır.

Bu gün Bakı Olimpiya Stadionunda yaradılmış COP29 şəhərciyi çoxvektorlu dünya dialoq mədəniyyətinin mərkəzinə çevrilmişdir. Ölkələri əyani şəkildə təqdim edən pavilyonlarda sərgilənən iqtisadi-texniki yeniliklərlə konfrans salonlarında səslənən yaşıl elmi-praktik ideyalar bir yerdə dünyanın yaxın və uzaq yaşıl gələcəyi haqqında tam yeni təsəvvürlərin formalaşdırılmasına imkan yaradır. Əslində, Bakı Olimpiya Stadionundakı COP29 Sammitində aparılan müzakirələr dünyanın yeni yaşıl mənzərəsinin dərslərindən ibarətdir.

Son illərdə Azərbaycanda və dünyada yaşıl iqtisadiyyat, yaşıl enerji, yaşıl kimya, biomüxtəliflik, ekomodəniyyət, yaşıl transformasiyalar, rəqəmsal dünya, süni intellekt, elekt-

ronəqliyyət, ekolinqvistika, “ağıllı kənd” və sair kimi yeni anlayışlar yaşıl terminologiyanın formalaşdırılmasını şərtləndirmişdir. Və yaşıl terminologiya müasir dövrün yaşıl dünyasının, yaşıl texnologiyasının danışan dili funksiyasını həyata keçirir. Ekolinqvistika anlayışı da yaşıl terminologiyanın sinonimi kimi prosesin daha da genişləndirilməsinə yol açır. Bunlar isə öz növbəsində dünyanın yeni bir inkişaf səviyyəsinə – yaşıl sivilizasiyaya keçidin xüsusiyyətlərini özündə əks etdirir. XVIII əsrdən etibarən sonrakı inkişaf mərhələlərində dünyada buxar maşınının, elektrik enerjisinin, kosmosun fəthinin, internetin kəşfinin, ağıllı texnologiyaların meydana çıxmasının fərqli sivilizasiyaları və sənaye inqilablarını yaratdığı kimi yaşıl enerji, süni intellekt və rəqəmsal inkişaf da bəşəriyyəti yeni bir inkişaf mərhələsinə doğru aparmaqdadır.

Beləliklə, Bakı Olimpiya Stadionundakı COP29 şəhərciyi yaşıl sivilizasiya problemlərini dünyanın yaşıl gündəliyinin baş mövzusa çevirmişdir. Hazırda ən müasir yaşıl texnologiyalar əsasında salınmış COP29 şəhərciyi dünyanın yaşıl sivilizasiya müzakirələrinin möhtəşəm xitabət kürsüsüdür.

Azərbaycan Respublikasının Prezidenti İlham Əliyevin COP29 xitabət kürsüsündən səsləndirdiyi bəyanatlar və mesajlar dünyanın müasir gedişatının yeni yaşıl inkişaf mərhələsinin anonsudur.

Bakı COP29 sessiyası Birləşmiş Millətlər Təşkilatının “Yaşıl dünya hərəkəti” mövzusunda keçirilən ümumdünya konfransıdır. Planetimizin 196 ölkəsini təmsil edən 72 mindən çox insanın çoxcəhətli səmərəli fəaliyyətini, təhlükəsizliyini, transferini, hətta, asudə vaxtını yüksək səviyyədə vahid bir ailə kimi təşkil edən Azərbaycan COP29 adlı çoxmillətli bir qitə yaratmağın nümunəsini göstərir. Bu mənada Bakı Olimpiya Stadionu Yer kürəsi, COP29-un Mavi Zonası okeanları, dənizləri, çayları və səmanı, Yaşıl Zona isə landşaftı, təbii simvolizə edir. Mifologiyada mavi rəngin genişlik, yaşıl rəngin isə dəyişiklik mənalarnı daşdığına nəzərə alsaq, COP29 qitəsinin müasir mənzərəsinin XXI əsrin inkişaf tendensiyalarını əks etdirdiyi qənaətinə gəlmək mümkündür. Sülh, qarşılıqlı əməkdaşlıq, ədalətli yaşıl cəmiyyət, yalnız rifaha və inkişafa xidmət edən yaşıl texnologiyalar Azərbaycan ölkəsinin yaratdığı möhtəşəm platformadan COP29 qitəsinin səsləndirdiyi yaşıl sivilizasiya çağırışlarıdır...

Azərbaycanın tarixi Qarabağ Zəfərini, Böyük Qayıdış hərəkətini, ən yüksək səviyyədə təşkil olunmuş COP29 yaşıl inkişaf platformasını qəbul edən, həzm edən bilməyən xarici ölkə dairələri öz qapılarını Günəşə qapadıqlarının fərqi olmayan bədbəxtlərdir. Azərbaycanda isə Prezident İlham Əliyevin COP29-un mötəbər xitabət kürsüsündən bütün dünya qarşısında bəyan etdiyi kimi günəşli günlərin sayı ən azı 250-dən çoxdur. Paytaxt Bakının isə bir adı da “Küləklər şəhəri”dir. Azərbaycan günəşli coğrafiyası, yaşıl enerjisi, yaşıl iqtisadiyyatı və ağıllı rəqəmsal inkişafı ilə yaşıl sivilizasiyanın astanasındadır.